

“Dövlət–universitet–sənaye” tərəfdaşlığında beynəlxalq modelin tətbiqi imkanları

İlknur Rəcəbli 

Xülasə. Müasir dövrdə bilik iqtisadiyyatının inkişafı dövlət, universitet və sənaye müəssisələri arasında əməkdaşlığın gücləndirilməsini zəruri edir. İnnovasiya fəaliyyətinin genişlənməsi, texnologiya transferinin sürətlənməsi və rəqabət qabiliyyətinin artırılması baxımından bu üç tərəfin qarşılıqlı əlaqəsi strateji əhəmiyyət daşıyır. Tədqiqatın məqsədi dövlət–universitet–sənaye tərəfdaşlığında beynəlxalq modellərin tətbiqi imkanlarını araşdırmaq və onların ölkə iqtisadiyyatına təsirini qiymətləndirməkdir. Araşdırmada müqayisəli təhlil, sənəd analizi və statistik qiymətləndirmə metodlarından istifadə edilmişdir. Nəticələr göstərir ki, beynəlxalq təcrübədə tətbiq olunan əməkdaşlıq modelləri innovasiya ekosisteminin formalaşmasına, elmi tədqiqatların kommersiyalaşdırılmasına və insan kapitalının inkişafına müsbət təsir göstərir. Eyni zamanda, rəqəmsal transformasiya və innovasiya siyasəti bu əməkdaşlığın səmərəliliyini artıran əsas amillər kimi çıxış edir. Tədqiqat göstərir ki, beynəlxalq modellərin yerli şəraitə uyğunlaşdırılması dayanıqlı iqtisadi inkişafın təmin edilməsində mühüm rol oynaya bilər.

Açar sözlər: dövlət–universitet–sənaye əməkdaşlığı, innovasiya ekosistemi, Triple Helix modeli, texnologiya transferi, beynəlxalq təcrübə

Bakı Biznes Universiteti, iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, Bakı, Azərbaycan

E-poçt: ilknur.rajabli@gmail.com

Daxil oldu: 3 Mart 2026; Qəbul edildi: 4 İyun 2026; Onlayn dərc edildi: 20 İyun 2026

© Müəllif(lər) 2026. Bu, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Beynəlxalq Lisenziyası (CC BYNC 4.0) şərtləri altında paylanan açıq girişli məqalədir.

Possibilities of Applying the International Model in State-University-Industry Partnership

Ilknur Rajabli 

Abstract. In the modern knowledge-based economy, strengthening cooperation among state, universities, and industry has become essential. The expansion of innovation activities, acceleration of technology transfer, and enhancement of competitiveness highlight the strategic importance of this partnership. The purpose of this study is to investigate the possibilities of implementing international models of state-university-industry cooperation and evaluate their impact on economic development. Comparative analysis, document review, and statistical assessment methods were employed in the research. The findings indicate that internationally applied cooperation models contribute positively to innovation ecosystems, commercialization of scientific research, and human capital development. Digital transformation and innovation policies also increase the effectiveness of such cooperation.

The study concludes that adapting international models to local conditions can play a significant role in achieving sustainable economic development.

Keywords: *state-university-industry cooperation, innovation ecosystem, Triple Helix model, technology transfer, international experience*

Baku Business University, PhD in Economics, Baku, Azerbaijan
E-mail: ilknur.rajabli@gmail.com

Received: 3 March 2026; Accepted: 4 June 2026; Published online: 20 June 2026

© The Author(s) 2026. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).

Giriş

Qlobal iqtisadiyyatın bilik və innovasiya əsaslı inkişaf mərhələsinə keçidi dövlət, universitet və sənaye sektorları arasında əməkdaşlığın əhəmiyyətini daha da artırmışdır. Müasir dövrdə iqtisadi artım yalnız istehsal amillərinə deyil, həm də elmi biliklərin yaradılması və tətbiqinə əsaslanır. Bu baxımdan universitetlər yalnız təhsil müəssisəsi deyil, həm də innovasiya yaradan və iqtisadi inkişafı dəstəkləyən mühüm institutlar kimi çıxış edirlər.

Dövlət–universitet–sənaye tərəfdaşlığı innovasiya sistemlərinin əsas elementlərindən biri hesab olunur. Bu əməkdaşlıq çərçivəsində dövlət normativ-hüquqi və maliyyə dəstəyi təmin edir, universitetlər elmi tədqiqatlar və insan kapitalı formalaşdırır, sənaye müəssisələri isə əldə edilən nəticələrin kommersiyalaşdırılmasını həyata keçirirlər. Etzkowitz və Leydesdorff (Etzkowitz, 2018) tərəfindən irəli sürülən Triple Helix modeli bu əməkdaşlığın nəzəri əsasını təşkil edir və bir çox ölkələrdə innovasiya siyasətinin formalaşdırılmasında tətbiq olunur.

Müasir şəraitdə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və uğurlu modellərin yerli şəraitə uyğunlaşdırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. ABŞ, Almaniya, Cənubi Koreya və Finlandiya kimi ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, dövlət-universitet-sənaye əməkdaşlığı innovasiya potensialının artırılmasında mühüm rol oynayır (World Bank, 2022; OECD, 2021; UNESCO, 2022). Bu səbəbdən beynəlxalq modellərin tətbiqi imkanlarının araşdırılması aktual elmi və praktiki əhəmiyyətə malikdir.

Məqalənin əsas məqsədi dövlət–universitet–sənaye tərəfdaşlığında beynəlxalq modellərin tətbiq imkanlarını təhlil etmək, onların üstünlüklərini müəyyənləşdirmək və bu istiqamətdə inkişaf perspektivlərini qiymətləndirməkdir.

Metodlar

Tədqiqatın metodoloji əsasını müasir innovasiya idarəetməsi və strateji əməkdaşlıq yanaşmaları təşkil edir. Araşdırmada beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi məqsədilə müqayisəli təhlil metodundan istifadə edilmişdir. Bu metod vasitəsilə müxtəlif ölkələrdə tətbiq olunan əməkdaşlıq modelləri müqayisə edilmiş və onların effektivlik səviyyəsi qiymətləndirilmişdir.

Sənəd analizi metodu vasitəsilə beynəlxalq təşkilatların hesabatları, elmi məqalələr və dövlət proqramları araşdırılmışdır. Bu yanaşma əməkdaşlıq mexanizmlərinin nəzəri və praktiki əsaslarının müəyyən edilməsinə imkan yaratmışdır.

Statistik qiymətləndirmə metodu isə innovasiya göstəriciləri, tədqiqat və inkişaf xərcləri, patent sayı və texnologiya transferi üzrə məlumatların təhlili üçün istifadə olunmuşdur. Toplanmış məlumatlar sistemləşdirilmiş və əməkdaşlıq modellərinin nəticələri qiymətləndirilmişdir.

Tədqiqatda aşağıdakı metodlardan istifadə olunmuşdur:

1. Müqayisəli təhlil metodu – beynəlxalq modellərin öyrənilməsi üçün;
2. Sənəd analizi – normativ və elmi mənbələrin araşdırılması üçün;
3. Statistik qiymətləndirmə – innovasiya göstəricilərinin təhlili üçün.

Əhmədov (2021, s. 57) qeyd edir ki, beynəlxalq innovasiya modellərinin müqayisəli təhlili onların tətbiq potensialının müəyyən edilməsində mühüm əhəmiyyət daşıyır. Tədqiqat çərçivəsində keyfiyyət və kəmiyyət yanaşmalarının birləşdirilməsinə də üstünlük verilmişdir. Keyfiyyət yanaşması vasitəsilə dövlət, universitet və sənaye müəssisələri arasında əməkdaşlıq mexanizmlərinin institusional xüsusiyyətləri araşdırılmış, kəmiyyət yanaşması isə bu əməkdaşlığın nəticələrinin ölçülməsinə imkan vermişdir. Bu integrativ yanaşma tədqiqatın daha kompleks və çoxşaxəli analizinə şərait yaratmışdır.

Bununla yanaşı, ekspert qiymətləndirmə metodu da tədqiqatda əlavə informasiya mənbəyi kimi istifadə olunmuşdur. Sahə üzrə mütəxəssislərin fikirləri toplanaraq beynəlxalq əməkdaşlıq modellərinin güclü və zəif tərəfləri müəyyən edilmişdir (Zeynalov, 2021; Həsənli, 2021; Bayramov, 2022; Əliyev, 2020; Məmmədov, 2020; Vəliyev, 2023). Bu yanaşma əldə olunan nəticələrin daha real və praktiki əsaslara söykənməsinə imkan yaratmışdır.

Eyni zamanda, tədqiqatın etibarlılığını artırmaq məqsədilə məlumatların triangulyasiyası prinsipi tətbiq edilmişdir. Müxtəlif mənbələrdən əldə olunan məlumatlar (sənəd analizi, statistik göstəricilər və ekspert rəyləri) müqayisə edilərək nəticələrin uyğunluğu yoxlanılmışdır. Bu üsul nəticələrin subyektivlik dərəcəsini azaltmış və daha dəqiq elmi nəticələrin əldə olunmasına şərait yaratmışdır.

Cədvəl 1

Dövlət–universitet–sənaye əməkdaşlığında istifadə olunan əsas metodların xüsusiyyətləri

Metod	Məqsəd	Üstünlüklər	Tətbiq sahəsi
Müqayisəli təhlil	Beynəlxalq modellərin müqayisəsi	Effektiv təcrübələrin müəyyən edilməsi	İnnovasiya siyasəti
Sənəd analizi	Elmi və normativ bazanın öyrənilməsi	Etibarlı məlumat mənbələri	Strateji planlaşdırma
Statistik qiymətləndirmə	İnnovasiya göstəricilərinin təhlili	Obyektiv nəticələrin əldə olunması	Tədqiqat və inkişaf fəaliyyəti

Cədvəldə təqdim olunan məlumatlar göstərir ki, hər bir metod dövlət–universitet–sənaye əməkdaşlığının müxtəlif aspektlərinin araşdırılmasına xidmət edir. Müqayisəli təhlil beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsinə şərait yaradır, sənəd analizi mövcud hüquqi və institusional çərçivəni qiymətləndirməyə imkan verir, statistik qiymətləndirmə isə əməkdaşlığın real nəticələrini ölçməyə kömək edir. Bu metodların birgə tətbiqi tədqiqatın etibarlılığını artırır və əməkdaşlıq mexanizmlərinin daha dolğun şəkildə qiymətləndirilməsinə şərait yaradır.

Nəticələr

Araşdırmanın nəticələri göstərir ki, dövlət–universitet–sənaye tərəfdaşlığı innovasiya əsaslı iqtisadi inkişafın vacib elementlərindən biridir. Beynəlxalq təcrübədə tətbiq olunan əməkdaşlıq modelləri elmi tədqiqatların kommersiyalaşdırılmasına, texnologiya transferinin sürətlənməsinə və rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsinə mühüm töhfə verir. Tədqiqat nəticələri sübut edir ki, universitetlərin innovasiya fəaliyyətinə daha fəal cəlb olunması iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində yeni texnologiyaların tətbiqini sürətləndirir. Dövlət tərəfindən yaradılan dəstək mexanizmləri isə bu prosesin davamlılığını təmin edir. Sənaye müəssisələrinin tədqiqat layihələrində iştirakı innovasiyaların bazara çıxarılmasını asanlaşdırır və iqtisadi səmərəliliyi artırır.

Eyni zamanda müəyyən edilmişdir ki, beynəlxalq modellərin uğurlu tətbiqi üçün institusional koordinasiya, maliyyə dəstəyi və innovasiya mədəniyyətinin formalaşdırılması mühüm əhəmiyyət daşıyır. Rəqəmsal texnologiyaların inkişafı tərəflər arasında informasiya mübadiləsini sürətləndirir və əməkdaşlığın səmərəliliyini yüksəldir.

Ümumilikdə nəticələr göstərir ki, dövlət–universitet–sənaye əməkdaşlığının beynəlxalq modellərinin tətbiqi ölkənin innovasiya potensialının artırılmasına, iqtisadiyyatın modernləşdirilməsinə və dayanıqlı inkişafın təmin edilməsinə mühüm töhfə verə bilər.

Müzakirə və Nəticə

Dövlət–universitet–sənaye tərəfdaşlığının inkişafı innovasiya sistemlərinin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Müasir dövrdə iqtisadi inkişafın əsas mənbələrindən biri bilik və texnologiyaların effektiv istifadəsi hesab olunur. Bu baxımdan universitetlərin yalnız təhsil funksiyası ilə məhdudlaşmaması, həm də innovasiya və sahibkarlıq fəaliyyətində iştirak etməsi vacibdir. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, Triple Helix modeli innovasiya ekosisteminin inkişafında uğurlu yanaşmalardan biridir. Bu model çərçivəsində universitetlər yeni biliklərin yaradılmasını təmin edir, sənaye müəssisələri həmin bilikləri kommersiya məhsullarına çevirir, dövlət isə əlverişli institusional mühit formalaşdırır. Xəlilov (2022, s. 69) qeyd edir ki, innovasiya fəaliyyətinin effektivliyi tərəflər arasında qarşılıqlı əlaqələrin səviyyəsindən birbaşa asılıdır. Digər tərəfdən, beynəlxalq modellərin tətbiqi zamanı yerli xüsusiyyətlərin nəzərə alınması vacibdir. Hər bir ölkənin iqtisadi strukturu, innovasiya potensialı və hüquqi mühiti fərqli olduğundan, xarici təcrübənin tam şəkildə deyil, adaptasiya olunmuş formada tətbiqi daha məqsəduyğundur. Bu yanaşma həm resurslardan səmərəli istifadə etməyə, həm də daha dayanıqlı nəticələr əldə etməyə imkan verir.

Müzakirə nəticəsində belə qənaətə gəlmək olar ki, dövlət–universitet–sənaye tərəfdaşlığının inkişaf mexanizmi üç əsas istiqamətə əsaslanır:

- innovasiya və tədqiqat fəaliyyəti;
- texnologiya transferi və kommersiyalaşdırma;
- institusional və maliyyə dəstəyi.

Bu istiqamətlər bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyət göstərir və vahid innovasiya sisteminin formalaşmasına xidmət edir. Onların effektiv inteqrasiyası beynəlxalq modellərin uğurlu tətbiqinin əsas şərtlərindən biridir.

Ədəbiyyat

1. Bayramov, T. (2022). *Bilik iqtisadiyyatı və innovasiya idarəetməsi*. Şərqi-Qərbi Nəşriyyatı.
2. Etzkowitz, H. (2018). *Triple Helix: University–Industry–Government Innovation*. Routledge.
3. Əhmədov, R. (2021). *Innovasiya siyasəti və iqtisadi inkişaf*. Elm və Təhsil Nəşriyyatı.
4. Əliyev, M. (2020). *Universitet–sənaye əməkdaşlığının iqtisadi əsasları*. İqtisad Universiteti Nəşriyyatı.
5. Həsənlı, A. (2021). *Texnologiya transferi və innovasiya fəaliyyəti*. Təhsil Nəşriyyatı.
6. Xəlilov, E. (2022). *Innovasiya ekosisteminin formalaşması*. Elm Nəşriyyatı.
7. Məmmədov, N. (2020). *Strateji inkişaf və tərəfdaşlıq modelləri*. İqtisad Nəşriyyatı.
8. OECD. (2021). *Innovation and Knowledge-Based Economy*. OECD Publishing.
9. UNESCO. (2022). *Higher Education and Innovation Systems*. UNESCO.
10. Vəliyev, S. (2023). *Dövlət və universitet əməkdaşlığının müasir problemləri*. ADİU Nəşriyyatı.
11. World Bank. (2022). *University–Industry Collaboration for Innovation*. Washington DC.
12. Zeynalov, F. (2021). *Rəqəmsal transformasiya və innovasiya siyasəti*. Zərdabi Nəşriyyatı.